

Енкаустика - ранохришћанска и савремена сликарска техника изображавања светих

Техника енкаустике је једна од најстаријих ликовних техника и најстарија сликарска техника која је данас у употреби, а подразумева сликање загрејаним пчелињим воском (са додатком дамар смоле) и пигментима. Специфичност технике огледа се у изузетној отпорности сликарског премаза, затим живости, свежини и дубини боја коју премаз изведен у овој техници трајно задржава.

Сликарска површина изведена у енкаустици је апсолутно отпорна на влагу, временом не тамни и не пуца. Енкаустика се може применити на великом броју различитих носилаца слике – дасци, платну, зиду, папиру, камену, стаклу, кожи и сл., а воштани медијум омогућује извођење од акварелски транспарентних до пастуозних премаза богате текстуре. Истовремено техника представља и изврстан материјал за комбиновање са другим сликарским техникама и различитим материјалима.

Енкаустика је настала у античкој Грчкој и то од стране грчких градитеља бродова, а назив технике води порекло од старогрчке речи $\epsilon\upsilon\kappa\alpha\iota\omega$ (енкео) што значи горим, грејем, загревам, а која указује на сам процес грејања воска којим се слика. Грци су добро познавали заштитна својства који је давао воштано смолни премаз. Најпре су га користили као заштиту бродова од влаге, а када су медијум почели да мешају са пигментима заштитни премаз добија декоративну компоненту. Обичај декорације енкаустиком са бродова сели се на декорацију храмова, скулптура, керамике, употребних предмета, а затим долази и до употребе у штафелајном и зидном сликарству.

Енкаустиком се пре свега сликало на подручју античке Грчке, али је преко хеленског сликарства прешла у римски свет о чему сведоче Фајумски портрети, једини сачувани примерци грчко-римског портретног сликарства, пронађени у области Ел Фајум у Египту и зидне слике откривене 1738. године у Херкулануму и 1748. године у Помпеји од којих је велика већина сликана воском.

Техника енкаустике има своју примену и у епохама које следе, па даље наставља да се користи и доживљава још један замах у примени у оквиру византијског царства где се у ранохришћанском периоду користи за сликање икона.

Иконе првих хришћана су настале управо у техници енкаустике, те иконе сликане воштаним медијумом везујемо, пре свега, за ранохришћански период и период пре иконоборства. На жалост, тада је велики број икона уништен па су иконе сликане техником енкаустике сачуване у сасвим малом броју. Током иконоборачког периода, извештан број икона из читавог византијског царства, да би се сачувале од уништења, бивају склоњене у манастир св. Катарине који се налази у египатској области Синај где се и данас чувају.

Већ током 9. века енкаустика готово да постаје заборављена сликарска техника, а уметници се окрећу јајчаној темперци, фреско техници и на крају уљу, дакле техникама које нису захтевале сложен поступак загревања сликарских алатки и топљење воштаних боја. Према сликање воском временом постаје мање популарно од ових, за употребу једноставнијих техника, ипак није никада потпуно напуштено.

Током 20. века могућност употребе електричних грејних алатки и савременог прибора сасвим је поједноставило употребу античког воштаног медијума. Данашњи уметници располажу електричном палетом са регулатором температуре као и низом савремених електричних алатки као што су електричне четкице, шпахтле и сл. што је допринело да ова техника доживи пуну афирмацију у штафелајном сликарству 20. и 21. века и од тада процес сликања техником енкаустике не престаје да изазива интересовање уметника, историчара уметности и колекционара.

У православним земљама, особито у Грчкој и Русији, иконописци се данас интензивно враћају воштаном медијуму као изворној ранохришћанској сликарској техници изражавања светих.

На простору Србије и осталих земаља у региону древна техника енкаустике се, на академском нивоу, изучава једино на Високој школи - Академији за уметност и конзервацију СПЦ у Београду.

Доцент Биљана Јовановић

